

CSÁVOLY

TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERV

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

KUSTÁR ROZÁLIA

régészeti örökségvédelmi szakértő

2021. június

TARTALOM

I. Bevezető

II. Csávoly közigazgatási területének régészeti kutatása

II. 1. Régészeti lelőhelyek Csávoly területén

II.2. Régészeti érdekű területek Csávoly közigazgatási határában

II. 3. Régészeti lelőhelyek Csávoly területén - Történeti áttekintés

III. A településrendezési tervben előirányzott változtatások régészeti vonatkozásai és örökségvédelmi javaslattétel

IV. Csávoly közigazgatási határában lévő régészeti lelőhelyek megóvása - összefoglalás

V. Irodalmi hivatkozások

VI. Nyilatkozat

MELLÉKLETEK

1. Nyilvántartott régészeti lelőhelyek Csávoly bel- és külterületén
2. Régészeti lelőhelyek Csávoly bel- és külterületén - térképdokumentáció
3. Régészeti lelőhelyek Csávoly bel- és külterületén - fotódokumentáció
4. Archív térképek
5. Ismert régészeti lelőhelyek Csávoly bel- és külterületén áttekintő táblázat
6. Tervezett módosítások hatása a régészeti lelőhelyekre

I. BEVEZETŐ

A régészeti lelőhelyek és a műemlékek kulturális, történeti környezetünk részei, ezért a terület-, település- és tájfejlesztéssel valamint a terület- és településrendezéssel kapcsolatos beruházások tervezését a kulturális örökség védelmével összhangban kell végezni. A településfejlesztési koncepció, a településrendezési tervek és a helyi építési szabályzat elkészítésénél, ill. módosításánál a *kulturális örökség védelméről* szóló, többször módosított **2001. évi LXIV. törvény** (a továbbiakban: Kötv.) előírásait kell figyelembe venni, amelynek hatálya a műemlékekre és a régészeti emlékekre egyaránt kiterjed.

A 2001. évi LXIV. törvényhez kapcsolódóan 2018. május 10-én lépett hatályba a **Kormány 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelete a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról** (Magyar Közlöny• 2018. évi 52. szám). A rendelet hatálya az 1. § alapján kiterjed

a) a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvényben (a továbbiakban: Kötv.) meghatározott, a régészeti örökség, a műemléki érték és a kulturális javak védelmével kapcsolatos feladatok tekintetében hatáskörrel rendelkező hatóságokra és feladatkörrel rendelkező intézményekre, szervezetekre és szervekre, valamint azok eljárásaira,

b) a kulturális örökség védelmével kapcsolatos nyilvántartásra vonatkozó szabályokra,

c) a nyilvántartott régészeti lelőhely és a nyilvántartott műemléki érték védetté nyilvánításának szabályaira,

d) a régészeti örökség felderítésének és kutatásának követelményeire, a régészeti feltárás és a nagyberuházásokkal kapcsolatos régészeti feladatellátás szabályaira, a régészeti lelőhely és a lelet megtalálójának anyagi elismerésének szabályaira,

e) a műemléki érték felderítésével és a védett műemléki érték kutatásával, továbbá védelmével kapcsolatos követelményekre és szabályokra, valamint

f) a kulturális javak védelmével kapcsolatos szabályokra

A 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 3. § rendelkezik arról, hogy a Kormány a kulturális örökség védelmével kapcsolatos hatósági feladatok ellátására örökségvédelmi feladatkörében

a) örökségvédelmi hatóságként az illetékes járási hivatalt

b) a járási hivatalok örökségvédelmi hatósági feladatellátásának törvényességi, szakszerűségi ellenőrzésére és az e rendeletben meghatározott hatósági feladatokra örökségvédelmi hatóságként, valamint a hatóságnak az általános közigazgatási rendtartásról

szóló 2016. évi CL. törvény szerinti felügyeleti szerveként országos illetékességgel Budapest Főváros Kormányhivatalát;

c) a Kötv. 71. § (1) bekezdésében foglalt nyilvántartásokat vezető hatóságként országos illetékességi területtel a minisztert (a továbbiakban: nyilvántartást vezető hatóság);

d) a Kötv.-ben és az e rendeletben meghatározott feladatok tekintetében a kulturális javak hatóságaként országos illetékességi területtel a minisztert (a továbbiakban: kulturális javak hatósága) jelöli ki /3. § (1)/;

a Kötv. szerinti, jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv a **Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság.** /3. § (3)/.

*

A Kormány 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 83. § értelmében az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze elkészítése során az alábbiak az irányadók:

(1) Az örökségvédelmi hatástanulmányt

a) a Kötv. 85/A. §-ában meghatározott esetekben a településfejlesztési koncepció vagy a településrendezési eszköz megalapozó vizsgálata keretében, települési örökségvédelmi hatástanulmányként (a továbbiakban: települési örökségvédelmi hatástanulmány) a 14. melléklet szerinti tartalommal a (2) bekezdés a)–c) pontja alapján,

b) a 87. § (4) bekezdésében meghatározott esetekben az engedély iránti kérelmet benyújtónak döntéselőkészítő örökségvédelmi hatástanulmányként a 15. melléklet szerinti tartalommal a (2) bekezdés d) pontja alapján kell elkészíttetni.

(3) Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze a 14. és 15. mellékletben meghatározott tartalmi elemek közül a régészeti örökség tárgykörével foglalkozó tartalmi elemek összessége.

A 84. § értelmében (1) A települési örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséről a településfejlesztési koncepció vagy a településrendezési eszköz és a településképi rendelet készíttetője köteles gondoskodni.

(2) Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosult

a) az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze vonatkozásában a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő,

A korábbi szabályozáshoz képest eltérést jelent, hogy a b) a helyi építési szabályzat kidolgozása során a gyűjtőterületén érintett régészeti gyűjtőkörrel rendelkező múzeum, amely az újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület terepbejárását térítésmentesen, 60

feltárássra alkalmas nap alatt végzi el.

*

Az elkészült hatástanulmányt az alapidokumentáció készíttetője köteles benyújtani az azt elrendelő hatósághoz (**Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztályát (6000 Kecskemét, Széchenyi krt. 12. Tel: 76/795-847 E-mail: meszaros.monika@bacs.gov.hu).**

A 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 87. § (1) értelmében a szakhatóságként eljáró vagy örökségvédelmi szakkérdést vizsgáló hatóság a nyilvántartott régészeti lelőhelyet, a régészeti védőövezetet, a nyilvántartott műemléki értéket, a műemléket, a műemléki környezetet, a műemléki jelentőségű területet, a történeti tájat és világörökségi helyszínt vagy világörökségi területet érintő ügyben a 88. és 89. §-ban meghatározott szempontok alapján vizsgálja, hogy a tervezett tevékenység megfelel-e a Kötv.-ben és a rendeletben meghatározott követelményeknek. (2) A hatóság szakhatóságként vagy szakkérdés vizsgálata során a nyilvántartott régészeti lelőhelyet, a régészeti védőövezetet, a nyilvántartott műemléki értéket, a műemléket, a műemléki környezetet, a műemléki jelentőségű területet, a történeti tájat és világörökségi helyszínt vagy világörökségi területet érintő ügyben az ügyfélnek az eljárás megindítása előtt benyújtott kérelmére kiadott előzetes szakhatósági állásfoglalása a kibocsátásától számított hat hónapig használható fel.

*

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, ill. lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére. Ha bármilyen tevékenység során váratlan régészeti emlék, illetőleg lelet kerül elő, a felfedező (kivitelező, beruházó) köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni, és értesíteni a Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztályát (6000 Kecskemét, Széchenyi krt. 12. Tel: 76/795-847 E-mail: meszaros.monika@bacs.gov.hu), és a területileg illetékes múzeumot (Jelen esetben: Türr István Múzeum, 6500 Baja, Deák Ferenc utca 1., Tel/Fax: 79/324-173, e-mail: bajaimuzeum@gmail.com).

*

Jelen munkát a „szerzői jogról” szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogi védelem illeti meg. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, a régészeti lelőhelyekre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozatala vagy továbbadása csak a szerző engedélyével, a 17/2002. (VI. 21.) NKÖM rendelet 7. §, valamint a 47/2001. (III. 27.) Korm. rend. szabályai szerint történhet.

II. CSÁVOLY KÖZIGAZGATÁSI TERÜLETÉNEK RÉGÉSZETI KUTATÁSA

Csávoly a Bácskai löszös síkságon fekszik, mely a főként futóhomokkal borított kiskunsági hordalékkúptól délre helyezkedik el, a Duna-Tisza köze délnyugati részén. Főként löszös, homokos löszös takaróval borított táj kisebb hányada fekszik Magyarország területén, vonulata ma az országhatáron túl a Telecskai-löszplaton folytatódik. Hordalékkúp síkság, melynek kialakulását egyesek a Kelet-Mecsekből érkező patakokkal magyarázzák, mások az Ős-Sárvíznek tulajdonítják (Mezősi 2011). Területén számos nagy jelentőségű kereskedelmi út haladt végig. A Bácskai löszös síkság kiválóan alkalmas volt a földművelésre, és a Balkánról érkező kulturális hatások egyik fontos olvasztótégelye volt. Itt az ártérrel szemben más adottságok - intenzív földművelés volt jellemző. Mára a kitűnő talaj miatt javarészt beszántott homokvidékeken nagy területeket borítanak a felhagyott szőlők helyén kialakult fajszegény parlagok és a telepített, főleg tájidegen fajokból álló erdők. A növényzetet alapvetően a lösz és homok különböző arányú átmenetei határozzák meg. Számos esetben az egykori vizes erek elszikesedtek, kivétel ebben a mesterségesen is szabályozott és felduzzasztott Csávolyi-ág csatorna és belterületi szakasza, a Bara tó, mely a település tengelyében észak-déli irányban osztja a területet.

Rendezési tervhez készült korábbi örökségvédelmi hatástanulmányról nincs tudomásunk, így jelen Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésze készítésekor összegezzük

- az ismert régészeti lelőhelyekre vonatkozó adatokat, kiegészítve a terepmunka és az adattári, történeti adatok elemzésének tapasztalataival
- a fejlesztési területeken tervezett változtatások terepbejárást követő örökségvédelmi hatáselemzését

A község rendezési tervének tervlapjain a hatástanulmánnyal összhangban kerültek jelölésre a régészeti lelőhelyek.

II. 1. RÉGÉSZETI LELŐHELYEK CSÁVOLY TERÜLETÉN

A Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztálya 2020. október 14-én majd 2021. április 14-én adatszolgáltatás keretében ismételten továbbította a közhiteles nyilvántartásában Csávoly község régészeti lelőhelyeire vonatkozó adatokat, mely szerint 18 darab azonosított régészeti

lelőhely ismert Csávoly határában. A térinformatikai áttekintés után nyilvánvalóvá vált, hogy két korábban Csávolyhoz sorolt lelőhely nem a település közigazgatási határában fekszik, hanem a két egymáshoz közeli 27245 Temetőhely lelőhely Felsőszentiván, míg 27246 Szőke-dűlő lelőhely Bácsbokod határába esik.

A település közigazgatási határának (4742 ha) régészeti öröksége főként véletlen előkerült leletek és a bajai Türr István Múzeum munkatársai által végzett hitelesítése nyomán (Csávoly 1 és 2. lh - Téglagyár, Bara-part – Csalog József, Kőhegyi Mihály leletmentései) és a 2010-ben megvalósult Horvát tranzit gázvezeték beruházást megelőző feltárások (Csávoly 5-9. lelőhelyek), továbbá az akkor elvégzett adatgyűjtés által ismert (1-4. melléklet). 1987-ben a JATE régészhallgatói tartottak kétnapos terepbejárást Kőhegyi Mihály kezdeményezésére Csávolyon, azzal a szándékkal, hogy a települést átszelő természetes vízfolyás – Kígyós-ér Csávolyi ága mindkét partját bejárják egy kb. 500-800 m sávban¹. A bejárás során jelentésük alapján 27 új lelőhelyet regisztráltak, azonban a kapcsolódó térképvázlat nem maradt fenn, így a lelőhelyek pontosabban nem azonosíthatók, ami indokolja ezen parti sáv régészeti érdekű területként történő jelölését. A fenti bejárás alapján kijelölt régészeti érdekerületet ezidáig a korábban ismert Téglagyár és Bara-part lelőhelyeken túl az újabban regisztrált és bejelentett Csávoly 10, 12-13. lelőhelyek igazolják.

Az ismert lelőhelyek mindegyike általános - szakmai - védelem alatt áll. Ezt az adatsort egészíti ki a 2021. nyarán elvégzett hitelesítő terepbejárás. A régészeti terepbejárás módszerével a szántóföldi művelés alatt lévő területeken jó eséllyel figyelhetőek meg az egykori települések nyomai. A régészeti terepbejárással adatolt lelőhelyek kiterjedése közelítőleg térképre vihető, így helyrajzi számokkal jelölhető. Az elvégzett terepbejárás és az irodalmi források nyomán összeállítottunk egy fotódokumentációt (3. melléklet). Gyep- és erdőterületeken a vegetáció akadályozza a régészeti örökség azonosítását.

Jelen tanulmányban a nyilvántartási adatok és az elvégzett terepbejárás alapján a korábbi nyilvántartáshoz képest néhány módosítást eszközölünk:

Egy régészeti jelenség – út két külön-külön azonosított szakaszának tekintjük a 82563 és 82565 római út lelőhelyet, a köztük lévő szakaszt régészeti érdekű területbe soroljuk. Nagyobb kitekintésben kijelenthető, hogy a Csávoly határában azonosított Józsefháza, Római út I. és Józsefháza, Római út II. lelőhelynév alatt jegyzett útszakaszok a Dunafalva – Baja –

---

¹ Türr István Múzeum Régészeti Adattára

Szeged római kori út nyomvonalának részei, így a hivatkozott csávolyi útszakaszok folytatását mind Baja, mint Felsőszentiván, Tataháza, Mélykút stb. határában megtaláljuk.

A lelőhelyszámozás a korábbi nyilvántartásban tett módosítások miatt nem folyamatos², a tanulmányban az átláthatóság kedvéért folyamatosan számoztuk a lelőhelyeket, megjelölve azok 5 számjegyű központi azonosítóját is.

A fent említett módosítások után Csávoly határában összességében 15 régészeti lelőhely ismert és szükséges a római útszakaszok közötti terület, továbbá a Bara-part teljes sávjának régészeti érdekű területbe sorolása.

Csávoly bel- és külterületén ismert régészeti lelőhelyek részletes leírását az 1. számú melléklet tartalmazza, áttekintő táblázatuk az 5. számú mellékletben található.

II.2. RÉGÉSZETI ÉRDEKŰ TERÜLETEK CSÁVOLY KÖZIGAZGATÁSI HATÁRÁBAN

Jogszabályi környezet: A Kötv 7.§ 14. pontja szerint régészeti érdekű területnek, azaz jelenleg nem tényleges, de lehetséges lelőhelynek minősül *minden olyan terület, ahonnan régészeti emlék és leletek előkerülése várható*. Különös tekintettel az egykori vízfolyások, erek és folyók melletti hátsókra, valamint olyan területekre, melyek korábbi időszakokban megtelepedésre - stratégiai helyzetüknél fogva is - alkalmasak voltak. A régészeti örökség védelme érdekében ezért minden esetben különös gonddal kell eljárni az építési és művelési ág változási engedélyek kiadásakor, mivel *bármilyen, a föld felszíne alá mélyedő kivitelezési munkával a régészeti örökség elemei pusztulhatnak el*.

Régészeti jelenségek előkerülésével Csávoly határában a terepi adottságok alapján leginkább az egykori természetes vízfolyások mentén, mint pl. a Csávolyi-ág csatorna partján, az árvízmentes magasabb fekvésű sávban lehet számolni (2. melléklet).

A Csávolyi-ág csatorna mentén olyan nagyobb kiterjedésű lelőhelyek meglétéről tudunk, melyeken több korszakban is megtelepedett az ember és valószínűsíthető, hogy a középkor során a mai település előzménye északabbról folyamatosan bővült - húzódott déli irányba, elfoglalva a mai belterületet, mely ezáltal szintén régészeti érdekű területnek minősül.

Csávoly külterületére is kitekintéssel továbbá régészeti érdekűnek kell tekinteni az egykori utak feltételezett teljes nyomvonalát is, Csávoly határában egy római korinak vélt út két szakasza lelőhelyként is nyilvántartásba került (Csávoly 11. lh, lásd lentebb). A középkori,

---

² Χσ(πολυ 1–4, 6, 7, 9–16, 18, 20. λελ.) ηελυεκ

újkori kapcsolatok miatt meg kell említeni még a bajai és a régi jánoshalmi utat, melyeknek lehetnek korábbi előzményeik.

A régészeti érdekű területek közé soroljuk a bajai Gólyasortól induló jánoshalmi (régai vármegyei) földút mentén, a Csávoly külterületének számító Józsefháza-pusztától északra mintegy 500 méterre, a Kápolna-dűlőben, régi szőlők mellett fekvő Vodicát. A csodatévő erejűnek hitt kútról először egy 1731-es határjárás tesz említést, majd Pesty Frigyes 1864-es Helynévtárában Csávoly leírásánál olvashatjuk a következőket:

„Bründl egy szőlősarok elnevezése miután közeliben egy kiskút létezik, melyet néhány babonás nép szent kútnak és csoda tevőnek köröszölt, s oda egy keresztet is állíttatott, s bár a papi hatóság által mint olyannak elősmerve nincsen, mind a mellett mai napig néhányan oda vándorolnak imádságot teljesítendők.” Tekintettel arra, hogy nem kizárt, hogy a területet már 1711 előtt is szent helynek tekintették, ezért a régészeti érdekű területek közé soroljuk.

Mivel a régészeti lelőhelyek kiterjedése általában nem állapítható meg pontosan, ezért az említetteken túlmenően régészeti érdekű területnek számít *a már ismert lelőhelyek közvetlen környéke* is.

II. 3. RÉGÉSZETI LELŐHELYEK CSÁVOLY TERÜLETÉN - TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Csávoly határából nem ismerünk a földművelés legkorábbi korszakaihoz köthető leletanyagot, de a környező települések régészeti hagyatéka alapján számítani lehet a település határában is neolitikus – Körös kultúra, vonaldíszes kultúra leletanyagának előkerülésére. Szórvány – korszakbesorolás nélküli - őskori leletet Rémi-dűlőből (Csávoly 15. lh - 87245) és a Straub dűlő - Bornyú-legelőről (Csávoly 14- 85599) is említenek.

Rézkori leletanyag a település határából ezidáig nem ismert.

Bronzkori leletek Halastótól K-re I. a Bara magaspartján 72673 és 73245 (HT 141, Szentiványi-felső-dűlő) lelőhelyről ismertek (tanulmányban Csávoly 7-8. lelőhelyek). A későbronzkori halomsíros kultúra leletanyaga Csávoly 5 - 69471 – HT 44., 46. lh. lelőhelyről ismert, ahonnan a tőle valamivel délebbre fekvő Bara-part (Csávoly 2 - 27442) lelőhelyhez hasonlóan szarmata és Árpád-kori leletek is előkerültek. Későbronzkori urnasíros kultúra lelőhelye ismert a Pánesz dűlőből (Csávoly 27444 - 4. lh) is.

Bács-Bodrog vármegye őskora áttekintésénél megemlítik, hogy Csávoly határában nagy kiterjedésű bronzkori urnasíros temetőt találtak, *„a honnan több példány a Magyar Nemzeti Múzeumba került”* /Borovszky: Magyarország vármegyei és városai Bács-Bodrog vármegye 2. kötet (Magyarország vármegyei és városai, 1909). Ugyanitt mesterséges halomról is szó esik, melyet valószínűleg temetkezési céllal emeltek egykoron *„Csávoly*

határán is van egy „Kékhegy” nevű halom”, de ennek korát nehéz meghatározni, tekintettel arra, hogy a térségben mind vaskori, mind szarmata kori halmok előfordulhatnak. Talán hasonló halom lehetett a temetőtől délre a 19. századi térképeket még ábrázolt halom (4. melléklet).

Patay Pál, 1978 évi terepbejárása nyomán római út szakaszai váltak ismerté a településen Józsefháza, Római út I. és Józsefháza, Római út II. 75653 és 82563 azonosító alatt, mely szakaszokat egy lelőhelyként - Csávoly 11. jelöltünk. A bácskai és Tisza menti alföldi sáncokkal kapcsolatos ismereteket Patay 2005 és 2006, illetve Gallina 1999 nyomán legutóbb Istvánovits Eszter és Kulcsár Valéria foglalták össze, 2018-ban. Mint fogalmaznak: *„Minthogy semmiféle stratégiai kiegészítő építményre (őrtorony, tábor stb.) utaló nyom ezidáig nem került elő, magunk is hajlunk arra, hogy előtérbe helyezzük az út funkció lehetőségét. Ha ezek a sáncok utak voltak, és valóban császárkoriak, a szarmata területen több esetben áttörő római seregeknek kitűnő átvonulást biztosíthattak.”*

Szarmata településnyom a régi Jánoshalmi út mentén a Bara keleti oldalán Észak 83557 – Csávoly 12. lh) ismert. Későszarmata - hun kori telepnyomokat pedig az egykori Téglagyár területén találtak 1955-ben (Csávoly 27441 – 1. lh.).

Avar kori településnyom Halastótól K-re I. 109.sz.lh 72673 Csávoly 9, ahol a HT gázvezeték nyomvonalán Füköh Dániel végzett feltárást 2010-ben. Hasonló korú lelőhely HT 142, Straub-dűlő néven a Barától távolabb, annak nyugati partján is ismertté vált, ez utóbbin Deák Andrea végzett ásatást.

Honfoglalás kori – kora Árpád-kori leleteket a település mai határából nem ismerünk, csupán a korábban Csávolyhoz sorolt Bácsbokodi – felsőszentiváni határszélről.

Csávolyt a történeti források 1375-ben említik először Chajol néven. A középkor során a bátmonostori Töttös család, később a kalocsai érsek birtoka volt. 1580-ban a török adólajstromok szerint 22 háznyi lakója volt. A későbbiek során a falu többször is elpusztult, majd újjáépült. Plébániájáról azonban nincsen adat. Azután a Czobor családé, majd 1738. óta ismét a kalocsai érsek birtoka és kegyúri plébániája. Ezzel szemben, a régészeti adatok alapján ismert, hogy Árpád-kori település/települések is léteztek határában, melyek a mai Csávoly előzményének tekinthetők.

Árpád-kori leletanyag került elő Csávoly 12 - Jánoshalmi út Dél lelőhelyen - 83559. Ennek folytatásában, a Jánoshalmi úttól északra 250-300 m hosszan és mintegy 50-70 m szélességben figyeltek meg az 1987. évi bejárás során Árpád- és középkori leleteket, ugyanitt egy 11. századi pénzérme is előkerült és szórvány embercsontok temetőre utalnak. Talán a települések lakói fokozatosan foglaltak a part mentén új területeket megtelepedésre és

húzódtek házaikkal mind délebbre, amire utal, hogy a Bara mentén több középkori településnyom és újkori? temető is előkerült az alábbiak szerint: Közvetlenül a belterületi házaktól 30-80 lépésnyire szarmata, Árpád-kori település nyomát (Csávoly 27442 – 2. lh.) találták a leszakadó partoldalban még 1955-ban. A korábbiakban leírtak szerint nagyobb régészeti érdekű területtel számolunk, melynek része a 69471 és 69475 középkori leletanyag is (Csávoly 5-6. lelőhelyek). A Halastótól K-re és a HT 141, Szentiványi-felső-dűlő lelőhelyről – 69471- előkerült leletek hasonló korszakolása okán nem kizárt, hogy a két lelőhely összefügg, és egy, a Bara partján elterülő nagyobb lelőhely részei, mely akár a mai Csávoly középkori előzménye is lehetett, melyhez nyugatról a szintén hasonló jellegű a Csávoly 69475 Straub-dűlő, Tsz-majortól É-ra lelőhely csatlakozhatott. Ez utóbbi lelőhelyeken a gázvezeték fektetésével összefüggésben Pópity Dániel végzett feltárást 2010-ben.

További középkori települések azonosítását történeti források alapján helyezi Csávoly közigazgatási határába Wicker Erika: *„Temérdekegyház - Temerdekház - Temerdekhat egykori helyének meghatározása is vitatott. A 15. század közepe előtt két oklevélben szerepel, mindkettőben Hagymáségyház településsel együtt, tehát bizonyosan egymás szomszédságában feküdtek. Egy elmélet szerint - melynek alapja Hagymáségyháznak Halmos Halmas - Halimas faluval való (téves) azonosítása, - a mai Bácsalmás É-ÉK-i részen lehetett. Hagymáségyház azonban nem Bácsalmás környékén, hanem a mai Csávoly D-i részén volt, s nevét egy Hajmás pusztá nevé terület a közelmúltig őrizte. Ebből is következően Temérdekegyháza középkori falut valahol Csávoly környékén kell keresni. Tekintve azt is, hogy az É-ÉNy-i részt kivéve Csávolytól minden irányban jól behatárolható középkori települések voltak, ésszerűnek - még ha kissé erőszakoknak is - tűnik az É-i határrész Nagyhat nevű területe közelébe tenni Temérdekhatot.”* (Wicker 2004).

További környéken keresendő koraújkori település: *„Mátéháza seu Mátyusháza” egy 1770-es térképen Csávoly közvetlen közelében, attól D-DNy-ra van feltüntetve.”* (Wicker 2004). A település,

Bár kapcsolódó település azonosítása bizonytalan, a szétszántott emberi maradványok alapján valószínűsíthető, hogy az 55-ös út közvetlen közelében egy középkori/újkori temető fekszik (75653 – Csávoly 10. lh), mely kiterjedésének meghatározása pusztán a felszínen megfigyelt szétszántott embercsontok alapján bizonytalan.

A török időkben a bajai nahije községei között sorolják fel Almás, Górnai-Aranyos, Arokháza, Baja, Baracska, Besenyő, Bikity, Borota, Borsód, Csanád, , Csente, Csőszapa, Gyurgyin, Istvánmegye, Kákony, Mátéháza, Monostor, Rim, Ságod, Szent-Iván, Szent-Pál,

Szeremle, Tótháza, Temérdekház, Tárnok, Vaskút, Zsida települések mellett Csávolyt is. Talán ebből az időből adatható Iskolakert lelőhely leletanyaga (Csávoly 27443 – Csávoly 3. lh). Bizonyos, hogy a török alatt már a mai belterületet is lakták és bár több alkalommal elnéptelenedett a falu a török alatt, de viszonylag gyorsan újratelepült, településmagja a későközépkorból-koraújkorból eredeztethető, előzménytelepülése a fentiek alapján a mai településtől északabbra, a jánoshalmi földút környékén és mai belterület északi határa között feküdt.

Az egyházi fennhatóság a török alatt továbbra is a kalocsai érsekség volt, melynek adóösszeírásai csak hiányosan maradtak fenn a 17-18. századból, Csávoly egy 1679-ben kelt jegyzékben tűnik fel, ekkor nyilván lakott volt.

Korábban Csávoly település neve alatt jelent meg a Bácsbokod – Szőke dűlő és Felsőszentiván Temetőhegyek középkori anyaga is, azonban ezek ma más települések közigazgatási határába esnek, így jelen tanulmányban ezeket a lelőhelyeket nem szerepeltetjük.

III.

A TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERVBEN ELŐIRÁNYZOTT VÁLTOZTATÁSOK RÉGÉSZETI VONATKOZÁSAI ÉS ÖRÖKSÉGVÉDELMI JAVASLATTÉTEL

Csávoly település határában az korábbi adatállományok összevetése és az elvégzett terepbejárás után 15 azonosított lelőhelyről beszélhetünk. Csávoly határában jelenleg nincs kiemelten védett státuszú lelőhely, azonban a korábbi terepbejárások régészeti érdekű területet adatholnak a római út környékén és a Csávolyi-ág csatorna partvonalában, mely tényeket szintén érdemes a változtatások hatásvizsgálatakor számba venni.

A lelőhelyek mindegyike szakmai védett kategóriába sorolt, nincs köztük kiemelten védett lelőhely. Csávoly területén nem található világörökségi vagy világörökség-várományosi helyszín.

A hatályos településszerkezeti tervhez képest több területfelhasználási módosítás került meghatározásra, ezért jelen tanulmány keretében régészeti terepbejárást és kapcsolódó örökségvédelmi hatásvizsgálatot végeztünk.

Általánosságban a vonatkozó szabályozás így foglalható össze:

A Kötv. törvény és a 68/2018. (IV. 09.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról 21. § alapján

(1) A nyilvántartott régészeti lelőhelyen állapotromlással járó tevékenység csak a Kötv. és a rendelet alapján, engedéllyel végezhető.

(2) A nyilvántartott régészeti lelőhely állapotromlásának minősül a réteg vagy rétegsor átvágása, a történeti összefüggés megszüntetése, a régészeti leletek eredeti helyükről történő elmozdítása régészeti feltárás nélkül.

(3) A földmunkával járó beruházással el kell kerülni

a) a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyet,

b) a nyilvántartott tájképi jelentőségű régészeti lelőhelyet és

c) az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emléket.

(4) A lelőhely állapotváltozásával járó régészeti feltárás esetén előnyben kell részesíteni az eredeti rétegsort és történeti összefüggést tartalmazó lelőhelyrész megtartását.

A lelőhelyek a településszerkezeti terveken és a településrendezési tervlapokon feltűntetésre kerültek. A helyi építési szabályzat hivatkozik a régészeti lelőhelyek által érintett telkek területén történő építésre vonatkozó jogszabályokra.

A Kötv 11.§-a szerint a régészeti lelőhelyek ex lege védettek, de régészeti érdekű területről is a régészeti örökség elemei csak feltárás keretében mozdíthatók el (Kötv 19.§ (1). A földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal, beleértve az ásványi vagyon kitermelését is (a továbbiakban együtt: fejlesztések, beruházások), a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni. A régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el (Kötv 19.§ 1-2). A régészeti feltárások költségeit általában annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált (Kötv 19.§ 3).

A Kötv. 19. § értelmében **a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.** Ha a lelőhely elkerülése a földmunkával járó beruházás, fejlesztés költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a beruházás máshol nem valósítható meg, a beruházással veszélyeztetett régészeti lelőhelyet előzetesen fel kell tární. A Kötv. 19. § (3) értelmében a megelőző feltárás költségei a beruházót terhelik. A törvény értelmében a terveket úgy kell előkészíteni - az örökségvédelem érdekeit figyelembe véve hogy a fejlesztések a régészeti lelőhelyeket lehetőleg elkerüljék, ami az örökségvédelem és a befektető érdekét egyaránt szolgálja.

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, ill. lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére. A Kötv. 24. § (2) bekezdésében foglaltak értelmében, amennyiben a földmunkák során régészeti emlék, lelet, vagy annak tűnő tárgya kerül elő, a felfedező (a tevékenység felelős vezetője) az ingatlan tulajdonosa, az építető vagy a kivitelező köteles az általa folytatott tevékenységet azonnal abbahagyni, a jegyző útján a hatóságnak (Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztályát (6000 Kecskemét, Széchenyi krt. 12. Tel: 76/795-847 E-mail: meszaros.monika@bacs.gov.hu) azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás elvégzésére jogosult intézményt, továbbá köteles a tevékenységet szüneteltetni, a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a feltárással jogosult intézmény intézkedéséig gondoskodni. A bejelentési kötelezettség elmulasztása a Kötv. 82. § (2) bekezdése, valamint az *örökségvédelmi bírságról* szóló 191/2001. (XI.18.) Korm. rendelet alapján örökségvédelmi bírság kiszabását vonhatja maga után!

A régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A hatósági ár képzésének szabályait, módját és mértékét jogszabály határozza meg. A hatósági árra vonatkozó szabályokat évente felül kell vizsgálni (Kötv 19.§ 4).

Régészeti feltárás elvégzésére jogosult

- a) a Magyar Nemzeti Múzeum,
- b) a Budapesti Történeti Múzeum,
- c) a megyei hatókörű városi múzeum,
- d) a régészeti gyűjtőkörrel rendelkező területi múzeum,
- e) a régészet szakon mesterképzés folytatására jogosult felsőoktatási intézmény,
- f) a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézete, valamint
- g) a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv.

A nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén megelőző régészeti feltárást kell végezni.

A földmunkával járó beruházások előkészítése során előzetes régészeti dokumentáció készíthető, különösen a földterület-kiválasztáshoz és nyomvonal-kijelöléshez. Nem nagyberuházás esetén a beruházó az előzetes régészeti dokumentáció készítésével a feltárással jogosult intézményt bízhatja meg (Kötv 22.§).

*

Olyan, beépítésre szánt terület esetében, melyek területén régészeti lelőhely található, a beruházások földmunkával, közműkiépítéssel járhatnak/járnak, ezért szükséges a régészeti örökség érintettségének vizsgálata.

A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyen a hatóság örökségvédelmi engedélye szükséges:

- minden 30 centiméter mélységet meghaladó földmunkához, tereprendezéshez, valamint depó, feltöltés, töltés létesítéséhez
- régészeti emlék megóvási, konzerválási munkálataihoz

E lelőhelyek védelmére MEGELŐZŐ FELTÁRÁS javasolt.

A településrendezési terv által közvetlenül nem érintett, de minden földmunkával járó beavatkozást (alapásás, közművesítés stb.) fokozott figyelemmel kell kísérni minden ismert régészeti lelőhelyen. Ezekben a kialakult használat folytatható, de attól a lelőhely nem károsodhat. Lelet, vagy jelenség előkerülésekor a 2001. évi LXIV. tv. szerint kell eljárni. Csávoly mai belterülete beépítettsége miatt régészetileg pontosabban nem értékelhető, viszont bármilyen földmunka esetén régészeti szakfelügyelet javasolt Csávoly 3. Iskolakert lelőhely közelében (2. melléklet). A régészeti szakfelügyelet részben az ismert lelőhelyek kiterjedésének meghatározására ad lehetőséget, részben konkrétan „leletmentesíti” a beruházási területeket, így elkerülhető kulturális örökségünk megsemmisülése.

A 68/2018. (IV. 09.) Korm. rendelet 37. § (1) alapján **a Nagyberuházással kapcsolatos régészeti feladatellátás esetén** a régészeti feltárás elvégzésére vonatkozó általános követelményeket és a megelőző feltáráshoz vonatkozó szabályokat a 38–45. §-ban foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

A 68/2018. (IV. 09.) Korm. rendelet 37. § (3) alapján a rendelkezésre álló örökségvédelmi hatástanulmány vagy próbafeltárás nélkül készült előzetes régészeti dokumentáció esetén a hatóság dönt arról, hogy az alkalmas-e az elvégzendő régészeti feladatellátás módjának, valamint idő- és költségvonzatának meghatározására. A hatóság – a 3. § (3) bekezdése szerinti örökségvédelmi szerv (jelenleg Várkapitányság Nonprofit Zrt.) véleményének kikérésével, ésszerű határidő kitűzésével – előírja a hiányzó munkarészek pótlását vagy új előzetes régészeti dokumentáció elkészítését.

A szerkezeti tervben a jogszabályváltozások miatt és a területrendezési terveknek való megfelelés, valamint a szabályozás racionalizálása érdekében több olyan változtatást

jelez a jelenlegi rendezési-terv felülvizsgálat, mely régészeti örökségre gyakorolt hatását vizsgálni kell.

A változtatásokat a rendezési tervben jelölt sorszámozás szerint hivatkozzuk meg.

1-11. általános, régészeti érdeket nem érintő változtatások

12. Az **55-ös számú főút** Csávoly belterületi átkelési szakaszának kiváltására **elkerülő útszakasz** szerepel a megyei szerkezeti tervben. A településszerkezeti terv pontosítva adja meg a nyomvonalat, megfelelő területet biztosítva a belterület ÉK-i részéhez csatlakozóan tervezett Ipari Parknak és nem keresztezve az igazgatási területet K-Ny irányban átszelő nagynyomású földgázszállító vezetékek nyomvonalait.

- Ez a beruházás több régészeti lelőhelyet érinthet /lásd ismert régészeti lelőhelyekről és régészeti érdekű területekről szóló fejezet/, ami alapján megvalósítás előtt megelőző régészeti feltárással kell számolni, melynek költségeit a beruházó viseli. A beruházás előkészítése és a végleges nyomvonal meghatározása előtt Fenti nyomvonal több régészeti lelőhelyet keresztesz, Valószínűsíthető, hogy a tervezett beruházás nagyberuházásnak minősül, melyre az általános eljárásrendtől eltérő előírások érvényesek, pl. ERD készítése kötelező!

13. **Csillagvizsgáló észlelőállomás kijelölése:** különleges funkció, a Bajai Csillagvizsgálóhoz kapcsolódó észlelőállomás települt az Érsekcsanád felőli, erdővel övezett határrészre. A 0,6 hektár nagyságú 0204/2 helyrajzi számú telek, amely a jelenlegi tervben erdőterület, az új tervben **Kcs** jelű különleges, beépítésre szánt „Csillagvizsgáló” területté minősül át.

- Nincs tudomásunk régészeti jelenség előfordulásáról a területen

14. **Szennyvíztisztítómű kijelölése:** a Csávoly és Felsőszentiván közös határvonalán, az 55-ös számú főút közelében található a volt kommunális hulladéklerakó telke (hrsz.: 044/3), amelyen a tisztítómű elhelyezését tervezik. A terület **Ksz** jelű különleges, beépítésre szánt besorolású lesz (0,5 ha). Kiegészül a rendeltetési egység egy tervezett dréncsöves szikkasztómezővel (1,0 ha), amely **Kdr** jelű különleges, beépítésre nem szánt területként szerepel az új településszerkezeti tervben.

- A fenti területen régészeti jelenség előkerüléséről nem tudunk, a tisztítómű tervezett helyén terepbejárásunkkor régészeti jelenséget nem figyeltünk meg, a dréncsöves szikkasztómező technológiája akkor lehet hatással az esetleges régészeti örökségre, ha a kapcsolódó földmunkák az 50 cm szintet meghaladják. Amennyiben a tervezett beruházás nagyberuházásnak minősül a hivatkozott jogszabályok szerint ERD készítése kötelező, egyéb

esetben javasolt. Építés közben lelet előkerülésekor a hatályos jogszabályok szerint kell eljárni.

15. Tájfásítás, zöld infrastruktúra, túra- és zárandokturizmus létesítményei

16. Belterület zöldterületeinek változásai, fásított közterek, sétány

A 15-16. változtatási szándék esetében az 50 cm meghaladó földmunka alkalmával régészeti szakfelügyeletet javaslunk a helyileg illetékes Türr István Múzeummal történt egyeztetés után. - - nincs tudomásunk régészeti jelenség előfordulásáról a területen

17. Lakóterületek változásai: a korábbi tervekben kijelölt tartalék lakóterületek megszűnnek. Meglévő közművekkel ellátott a belterület ÉNy-i szélén lévő Szent István utca, amelynek beépítetlen oldalát célszerű lakóterületként kialakítani. A Mátyás király utca D-i oldalán szintén rentábilis lehet a lakóterület-fejlesztés. A Mogyi Kft. telephelye mellett tervezett lakóterület Gá gazdasági területté minősül át.

- A fenti területen régészeti jelenség előkerüléséről nem tudunk, a kijelölt beépítésre szánt fejlesztési területek tervezett helyén terepbejárásunkkor régészeti jelenséget nem figyeltünk meg

18. Településközpont változásai: A község intézményeit is magában foglaló Vt vegyes területfelhasználású terület egység az eredeti tervhez képest kibővül (7,7 ha).

- Nagyobb beépítési szándék esetén figyelni kell régészeti leletek előkerülésére /lásd Iskolakert lelőhely/, hiszen a belterület ezen részén nagy valószínűséggel már 1711. előtt kialakult a településmag, fekvése alapján régészeti érdekű terület, ahol további korok leletanyaga is előkerülhet.

19. Meglévő gazdasági területek besorolásának változásai több területet érint, melyek közül régészeti érdek az alábbiaknál vizsgálható:

19. a. Gip jelű iparterületi besorolást kap a Bara-tó K-i oldalán kialakult, sokrétű használat alatt álló terület (7,5 ha). Ettől a területtől K-re, a gabonaszárító és környéke, Gá jelű általános gazdasági területként szerepel az új tervben (3,9 ha), amelyben intenzív beépítettséggel helyezhető el ipari és kereskedelmi szolgáltató funkció.

- A közeli volt téglabányában nagyobb kiterjedésű szarmata település telepjelenségeit észlelték, ezek a bányászás során javarészt megsemmisültek. Mindemellett a változtatással érintett terület egy részén korábban nem folyt bányászati tevékenység, itt joggal lehet számítani régészeti jelenségek előkerülésére, ezért beruházási szándék esetén javasoljuk ERD – előzetes régészeti dokumentáció elkészíttetését, mely nagyberuházások esetén kötelező. A beruházás előtt számítani lehet megelőző feltárássra.

19. b. A Mogyi Kft. belterületi telephelye Gá besorolásba kerül (2,2 ha), ezzel biztosítható az üzem fejlődése.

- A fenti területen régészeti jelenség előkerüléséről nem tudunk, a kijelölt beépítésre szánt fejlesztési területek tervezett helyén terepbejárásunkkor régészeti jelenséget nem figyeltünk meg

20. A volt agyagbánya helyén **új Gá általános gazdasági terület** jöhet létre (10,9 ha), amely a meglévő gazdasági területekkel együtt Ipari Park címet nyerhet.

- lásd a 19. a. pontban írottakat

21. A temető területe a korábban közparkba sorolt ÉK-i telekrészt is tartalmazza, továbbá bővítésre is mód nyílik a K-i, Baja felőli oldalon

- A történeti térképek tanúsága szerint már a 18. századtól a mai temető területén volt a település temetője, ennek azonban terjedési irányát, pontos kiterjedését nem ismerjük, ezért korábbi sírok előkerülésére kiemelten számítani kell egy földmunkával járó beruházás esetén.

*

Fel kell hívni a figyelmet a beépítésre nem szánt területek tekintetében is arra, hogy a település területén számos régészeti lelőhely található, melyek pontos kiterjedése nem ismert (lásd régészeti érdekű területekről szóló fejezet, illetve Csávoly 10. lh – 55-ös úttól délre csontvázás temető példája).

A régészeti örökség védelme érdekében minden esetben különös gonddal kell eljárni az építési és művelési ág változási engedélyek kiadásakor, mivel *bármilyen, a föld felszíne alá mélyedő kivitelezési munkával a régészeti örökség elemei pusztulhatnak el.*

Régészeti lelet előkerülése esetén a hivatkozott jogszabályok szerint kell eljárni, a munkákat fel kell függeszteni és értesíteni kell az illetékes kormányhivatalt és a területileg illetékes múzeumot, mindemellett nagyon fontosnak tartjuk az örökségtudatos lakossági tájékoztatást.

IV.

CSÁVOLY KÖZIGAZGATÁSI HATÁRÁBAN LÉVŐ RÉGÉSZETI LELŐHELYEK MEGÓVÁSA - ÖSSZEFOGLALÁS, AJÁNLÁSOK

Csávoly közigazgatási határán belül 15 azonosított régészeti lelőhelyet ismerünk (részletes leírásuk az 1. mellékletben, áttekintő táblázatuk az 5. mellékletben). Ezek kulturális örökségünk részét képezik, melyek védelme érdekében a terület- és településfejlesztéssel,

valamint a terület- és településrendezéssel kapcsolatos beruházások tervezését e védelemmel összhangban kell megoldani. A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük.

A régészeti lelőhelyek a településszerkezeti terveken és a településrendezési tervlapokon feltűntetésre kerülnek. A helyi építési szabályzat hivatkozik a régészeti lelőhelyek által érintett telkek területén történő építésre vonatkozó jogszabályokra.

A lelőhelyek főbb adatait (*név, helyrajzi szám*) be kell illeszteni a Helyi Építési Szabályzat régészeti örökség védelmével vonatkozó szakaszának megfelelő helyére, illetve fel kell tüntetni a szabályozási terv térképlapjain is.

A jelenlegi területhasználat a külterületi szakaszok esetében viszonylag kis mértékben, de folyamatosan (elsősorban szántás, erdőművelés, szőlőművelés okozta bolygatás), míg belterületen már nagyobb mértékben, de alkalmasszerűen (főként építkezések, közműfektetések) veszélyezteti a kulturális örökség ismert és eddig azonosíthatatlan elemeit. A lelőhelyek különböző jellegűek és minőségűek, a tervezett változtatások az érintett örökségi elemek (régészeti lelőhelyek) teljes, vagy részleges pusztulásával járhatnak - ilyen veszély a belterületi lelőhelyek beépítése.

Belterületi részeken a lelőhely tényleges nagyságának vizsgálata a beépítettség miatt nem végezhető el. A lelőhelyek közül jelen tanulmány keretében történeti források és településszerkezeti megfigyelések alapján körvonalazott középkori – újkori régészeti érdekű terület a Csávolyi –ág csatorna két oldalán magában foglalja a belterületet is, ahol a történeti adatok szerint is már a török kortól adatolható megtelepedés (korábbi település valószínűleg valamivel északabbra fekketett). A belterületen az évszázados jelenlét jelentős mértékben beavatkozást jelentett az egymásra rétegződő megtelepedés-nyomok állapotába (Csávoly 3. Iskolakert lelőhely). A település patak menti fekvése miatt nem kizárt, hogy korábbi korok régészeti leletanyaga is előkerül idővel a belterületen.

Megállapítható, hogy Csávoly külterületének egy része a gye-, északi része az erdőborítottság miatt terepbejárásokkal viszonylag nehezen adatolható, ezeken a területeken nagyobb arányban kell véletlenszerű lelet-előkerüléssel számolni. Sajnos nem maradt fenn teljes egészében az a dokumentáció, melyet a Csávolyi-ág csatorna menti területeket bejáró szegedi régészhallgatók készítettek egy kétnapos intenzív bejárás után, azonban az akkor hivatkozott, mára csak részben beazonosítható 27 db lelőhely meghatározása önmagában mutatja, hogy Csávolyon még számos régészeti érték lehet a föld alatt.

Általános elvként fogalmazható meg, hogy a régészeti lelőhelyek tényleges horizontális kiterjedése gyakran nem feleltethető meg teljes mértékben a felszíni leletek

szóródása által meghatározható területtel. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a felszíni adatok alapján meghatározottnál rendszerint nagyobb kiterjedésű régészeti lelőhelyekkel szükséges számolnunk a munkák során (lásd Régészeti érdekű területekről szóló fejezetet és hivatkozott 1987. évi terepbejárás adattári anyaga). Több esetben a patak meredek löszös bevágásában figyeltek meg régészeti objektumokat, ami azt is jelenti, hogy a bevágódás mélyülésével, partfalak leszakadásával a jelenségek egy része végleg elpusztult, és sajnos bizonytalan azok kiterjedése (Csávoly 1-2 - Téglagyár, Bara-part lelőhelyek).

Meg kell említenünk azt a körülményt is, hogy az örökségvédelmi hatástanulmányok elkészítéséhez kapcsolódó terepbejárások elsősorban az egykori településekről szolgáltatnak adatokat, a település határából temetkezések csak erózió révén vagy földmunkák során kerülhetnek elő. A település határában egy szarmata kori és két ismeretlen korú csontvázas temetőről van adatunk. római kori temetőről van adatunk (Csávoly 6 - HT 44., 46. lh., Csávoly 10. – 55-ös úttól délre és a szegedi hallgatók bejárása során a Csávoly 12. lh. közelében említett embercsontok).

Az ismert településnyomok és a környező települések régészeti hagyatéka alapján további korok - kiemelten bronzkor, népvándorlás kor - temetkezéseinek előkerülése is várható Csávoly határában.

Mivel Csávoly közigazgatási területének egy része a beépítettség és az erdők miatt régészeti terepbejárással nem vizsgálható, felhívjuk a figyelmet arra, hogy a területrendezések során *bárhol kerülhetnek elő eddig nem ismert régészeti lelőhelyek*. Minden beruházás, földmunka alkalmával fokozottan figyelni kell az esetlegesen előkerülő leletekre. Fontosnak tartjuk, hogy a település vezetése kiemelt figyelmet fordítson a régészeti jelenségek, leletek előkerülésére pl. a foghíjtelkek beépítése során, és együttműködjön az illetékes hatóságokkal az örökségvédelem érdekeinek érvényesítésében.

Az azonosított régészeti lelőhelyek közül jelenleg a lelőhelyek közül jelenleg több áll szántóföldi művelés alatt. A mezőgazdasági területeken a kialakult használat folytatható, amely a szántással, talajjavító, meliorációs tevékenységgel jár együtt, vagy gyepesítés megengedett, de attól a lelőhely nem károsodhat. Lelet, vagy jelenség előkerülésekor a hatályos jogszabályok szerint kell eljárni. Ezekben a területen minden, az eddigi használattól eltérő hasznosításhoz az illetékes járási kormányhivatal előzetes engedélye szükséges, különösen az erdő- gyümölcsös, illetve szőlőtelepítések lehetnek roncsoló hatással a régészeti örökségre.

Az új építésre kijelölt területeken tervezett beruházások esetében a tereprendezés/közműkiépítés megkezdése előtt előzetes régészeti dokumentáció elkészítése

javasolt, nagyberuházásnak minősülő beruházás esetén kötelező, ennek elkészítésére a Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság jogosult. *A beruházások feltételeként előírt régészeti feltárások költségei a beruházót terhelik.* A munkák megkezdését a **Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztálynak (6000 Kecskemét, Széchenyi krt. 12. Tel: 76/795-847 E-mail: meszaros.monika@bacs.gov.hu)** be kell jelenteni. Lelet, vagy jelenség előkerülésekor a végzett tevékenységet fel kell függeszteni, és a Kormányhivatal nyilatkozatát a további teendőkről be kell szerezni illetve fel kell venni a kapcsolatot a területileg illetékes múzeummal (**Jelen esetben: Türr István Múzeum, 6500 Baja, Deák Ferenc utca 1., Tel/Fax: 79/324-173, e-mail: bajaimuzeum@gmail.com**).

A Csávoly-ág csatorna menti lelőhelyek tekintetében indokolt lenne egy 1987. évihez hasonló szisztematikus régészeti bejárás megszervezése, mely által több beruházási szándékkal érintett lelőhely kiterjedése is pontosítható lenne. A partmenti területek vonatkozásában különösen fontos az illetékes egyéb hatóságok és az örökségvédelem képviselőinek folyamatos együttműködése (Bara menti kutatás, állagmegóvás, bemutatás – partrendezés, szabályozás kérdése). Ezek a helyek a település életében turisztikai fejlesztési potenciállal is bírnak (pl. új információs táblák kihelyezése a horgásztónál), ami elősegítheti a település ismertségét.

A régészeti lelőhelyekre vonatkozó ismeretanyag folyamatosan bővül, ezért is fontos a helyi lakosság örökségtudatos tájékoztatása.

A fenti munkarész a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok, az elvégzett terepbejárás adatainak kiértékelése alapján és a megismert fejlesztési tervek ismeretében készült. A település közigazgatási területén időközben előkerülő újabb régészeti lelőhelyekről a Miniszterelnökség vezet közhiteles nyilvántartást, ezért minden tervezett beruházás és nagyobb földmunkával járó tevékenység előtt javasolt az érintett területen található vagy feltételezhető régészeti lelőhelyekről tájékozódni. Ezzel elkerülhető a kulturális örökség elemeinek indokolatlan veszélyeztetése.

V.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Borovszky Samu (szerk.) 1909. *Magyarország vármegyéi és városai. Magyarország monográfiája. Bács-Bodrog vármegye II.* Budapest, Országos Monográfiai Társaság. Bács-Bodrog vármegye őskora fejezet Irta Gubitza Kálmán

Deák Rita: Lugio Partiscum római út és Szeged római kori emlékei. 2012 -

https://www.academia.edu/4526483/De%C3%A1k_Rita_Lugio_Partiscum_romai_ut_es_Szeged_romai_kori_emlekei

Dr. Nebojszki László: A csávolyi Vodica kápolna. Megjelent: Bajai Honpolgár, 2005. február, 18-19. oldal - <https://www.bucsujaras.hu/csavoly/tortenet.htm>

Gallina 1999: Gallina Zsolt: A kiskunsági Ördög-árok. In: Halasi Múzeum. Emlékkönyv a Thorma János Múzeum 125. évfordulójára. Szerk. Szakál Aurél. Thorma János Múzeum – Halasi Múzeum Alapítvány, Kiskunhalas 1999. 67–82.

Istvánovits Eszter – Kulcsár Valéria 2018: „...Aligha állhat nekik bármely csatarend ellent.” Egy elfelejtett nép, a szarmaták Nyíregyháza – Szeged 2018. http://real.mtak.hu/80406/1/Szarmata_web.pdf

Káldy-Nagy 2008: Káldy-Nagy Gyula: A szegedi szandzsák települései, lakosai és török birtokosai 1570-ben (DÉL-ALFÖLDI ÉVSZÁZADOK 24. Szeged, 2008).

Patay Pál: Római út Bácskában? — Römerstrassein der Batschka? *Communicationes Archaeologicae Hungariae* 2005, 393–406

Patay Pál: A Bácska–Kiskunság–Körösmenti Ördög árka. — Der Ördög árka (Teufelsgraben) in der Batschka, in Kleinkumanien und an der Körös. *Communicationes Archaeologicae Hungariae* 2006, 107–122

Wicker Erika: Észak-Bácska a hódoltság korában. in Bárth János szerk.: *Cumania 20.* (A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezetének Évkönyve, Kecskemét, 2004)

H. Tóth Elvira: Négy évtized régészeti kutatásai Bács-Kiskun megyében (1949-1989). *CUMANIA* 12/1990, 81-234.

VI.
NYILATKOZAT

A 439/2013. (XI. 20.) Korm. rendelet a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről és a Kormány 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról 84. § 2. pontja alapján a kulturális örökség védelmével kapcsolatos régészeti részszerületen örökségvédelmi hatástanulmány készítése esetében kulturális szakértői tevékenységet folytathatok, a Miniszterelnökség régészeti szakértői nyilvántartásban szerepelek (nyilvántartási szám 9OXZ52 - <http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/kulturalis-oroksegvedelemert-es-kiemelt-kulturalis-beruhazasokert-felelos-allamtitkar/regeszeti-es-muemleki-szakertoi-nevjegyzek/regesze>).

Az általam ellenjegyzett örökségvédelmi hatástanulmány az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készült, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

Harta, 2021. június 28.

Kustár Rozália
régész - örökségmenedzser
örökségvédelmi szakértő

I. MELLÉKLET
NYILVÁNTARTOTT RÉGÉSZETI LELŐHELYEK
CSÁVOLY BEL- ÉS KÜLTERÜLETÉN

Csávoly 1. lelőhely Csávoly – Téglagyár	
Központi azonosító:	27441
Jelleg:	-szarmata településnyom Árpád-kori településnyom
Körülmény:	terepbejárás, Zalotay Elemér, Csalog József, Kőhegyi Mihály A község belterületétől É-ra, a Kígyós-ér Csávolyi ágának K-i partján az egykori TSZ-majorhoz tartozó téglagyár agyagbányájában és attól a Kígyós-ér irányában található a lelőhely. 1955-ben bejelentés alapján került sor az első helyszíni szemlére a Téglagyár agyagbányájában, ahol hamus gödrök és edénytöredékek kerültek elő. Több ízben került sor helyszíni szemlére, melynek során késő szarmata és Árpád kori település meglétét rögzítették.
Irodalom, forrás:	H. Tóth Elvira: Négy évtized régészeti kutatásai Bács-Kiskun megyében (1949-1989). CUMANIA 12/1990, 81-234.
Megjegyzés:	Kőhegyi Mihály 1960. évi jelentésében csak szarmata leleteket említ
Csávoly 2. lelőhely Csávoly – Bara - part	
Központi azonosító:	27442
Jelleg:	telepnyom - szarmata kemencék, településnyom – Árpád-kor
Körülmény:	ásatás – Csalog József, Kőhegyi Mihály
Irodalom, forrás:	H. Tóth Elvira: Négy évtized régészeti kutatásai Bács-Kiskun megyében (1949-1989). CUMANIA 12/1990, 81-234.
Megjegyzés:	<i>Csávoly 1 – Téglagyár lelőhelyen szemközti leszakadó lösz-partban, a Kígyós-ér átellenes, faluvégi oldalán fekszik a falu szélső sor házától 30-80 lépésnyire</i> (részlet Csalog József 1955. évi jelentésből - TIM RA) A lelőhely a JATE 1987. évi régészhallgatóinak terepbejárása alapján egészen a Betyár út környékétől a mai belterület északi határáig terjed, változó intenzitású Árpád- és középkori település, a Betyár út közelében temetőre utaló szórvány embercsontokkal, I. András ezüstpénzével. Wicker Erika Csávoly – Kígyósér néven hivatkozik rá, szerinte „ <i>Esetleg Csávoly középkori, a hódoltság korban is lakott, vagy Temérdekegyháza - Temérdekház középkori, a hódoltság korban rácok lakta település része lehet.</i> ” (forrás:TIM RA és Wicker 2004). Fentiek alapján a lelőhely összefügg a 69471 azonosító számú lelőhellyel
Csávoly 3. lelőhely Csávoly – Iskolakert	
Központi azonosító:	27443
Jelleg:	- korajútkori településnyom
Körülmény:	Helyszíni szemle – Kőhegyi Mihály
Irodalom, forrás:	véletlen leletelőkerülés szőlő alá forgatáskor
Megjegyzés	A lelőhely a község belterületén helyezkedik el.
Csávoly 4. lelőhely Csávoly – Pánesz dűlő	
Központi azonosító:	27444
Jelleg:	szórvány – bronzkor, urnasíros kultúra

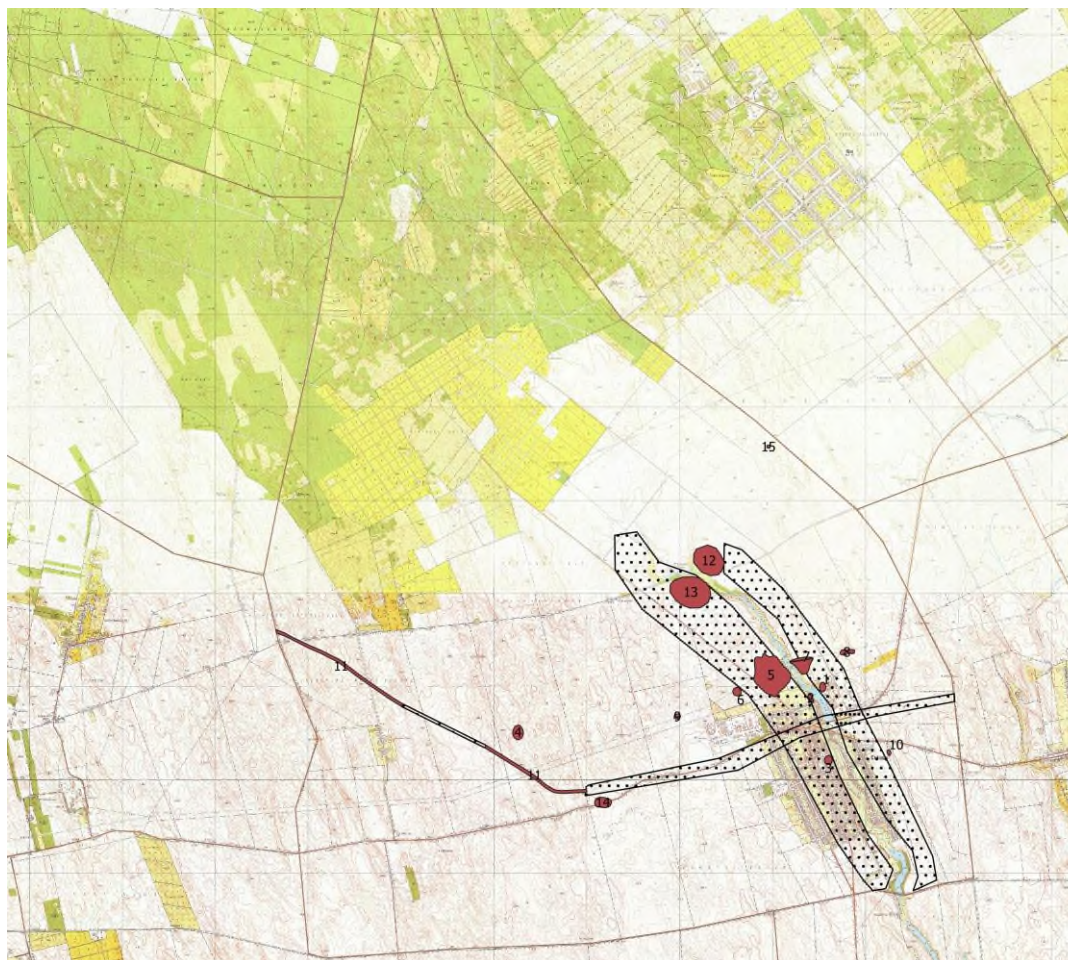

Körülmény:	Csávoly belterületétől Ny-ra, a Bajára vezető műúttól É-ra a harmadik dűlőben helyezkedik el a lelőhely. Helyszíni szemle – Kőhegyi Mihály
Irodalom, forrás:	H. Tóth Elvira: Négy évtized régészeti kutatásai Bács-Kiskun megyében (1949-1989). CUMANIA 12/1990, 81-234.; https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/69450
Megjegyzés	archív adat, bizonytalan lelőhelykiterjedés
Csávoly 5. lelőhely Csávoly – HT 44., 46. lh.	
Központi azonosító:	69471
Jelleg:	telep – halomsíros kultúra temető - szarmata telep – Árpád-kor telepnyom - újkor
Körülmény:	Csávoly belterületétől É-ra, a halastóvá duzzasztott Csávolyi-csatorna Ny-i partján 200x100 m kiterjedésű telepnyom - a horvát tranzit gázvezeték fektetésével összefüggésben ásatás, Pópity Dániel 2010 Régészeti felügyelet Sz. Wilhelm Gábor 2015
Irodalom, forrás:	Régészeti Kutatások Magyarországon 2010
Megjegyzés:	névváltozatok: ERD 1., Halastótól Ny-ra I-II.; részben feltárt
Csávoly 6. lelőhely Csávoly – Straub-dűlő, Tsz-majortól É-ra	
Központi azonosító:	69475
Jelleg:	telepnyom – őskor, telepnyom - középkor? - újkor
Körülmény:	a horvát tranzit gázvezeték fektetésével összefüggésben ásatás, Pópity Dániel 2010
Irodalom, forrás:	https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/1107
Megjegyzés:	részben feltárt
Csávoly 7. lelőhely Csávoly – Halastótól K- re I.	
Központi azonosító:	72673
Jelleg:	- bronzkori településnyom - avar településnyom: 8-9. századi épületmaradványok, 2 kemence, tárológödörök, ciszterna - 19. századi tanya
Körülmény:	megelőző feltárás - Fűköh Dániel 2010
Irodalom, forrás:	Régészeti Kutatások Magyarországon 2010
Megjegyzés:	névváltozatok: Horvát Tranzit 109.; névváltozatok: ERD 1., Halastótól Ny-ra I-II.; részben feltárt
Csávoly 8. lelőhely Csávoly – HT 141, Szentiványi-felső-dűlő	
Központi azonosító:	73245

Jelleg:	<ul style="list-style-type: none"> - telepnyom, késő bronzkor – halomsíros kultúra - telepnyom avar - telepnyom Árpád-kor
Körülmény:	megelőző feltárás Bóka Gergely 2010
Irodalom, forrás:	Régészeti Kutatások Magyarországon 2010
Megjegyzés:	részben feltárt. A lehumusztolt 798 m ² -bó1 a régészeti fedett terület 434 m ² volt
Csávoly 9. lelőhely Csávoly – HT 142, Straub-dűlő	
Központi azonosító:	73247
Jelleg:	ismeretlen korú településnyom vas övcsat – szórvány – avar kor
Körülmény:	ásatás Deák Andrea 2010
Irodalom, forrás:	https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/1110 ; Régészeti Kutatások Magyarországon 2010
Megjegyzés:	lelőhelykiterjedés bizonytalan, feltárt terület: 164 m ²
Csávoly 10. lelőhely Csávoly – 55. sz. út, Dél	
Központi azonosító:	75653
Jelleg:	csontvázas termető – középkor, templom körüli?
Körülmény:	terepbejárás
Irodalom, forrás:	Régészeti Kutatások Magyarországon 2010
Megjegyzés:	A 2021. nyarán végzett terepbejáráskor kukoricával fedett, számos szétszántott embercsont a felszínen, pontos kiterjedése bizonytalan
Csávoly 11. lelőhely Csávoly – Józsefháza, Római út I-II.	
Központi azonosító:	82563, 82565
Jelleg:	római? kori útszakasz
Körülmény:	Terepbejárás – Patay Pál 1978-1979
Irodalom, forrás:	https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/21179 ; Sz. Wilhelm Gábor: Jelentés a római út nyomvonalán lévő településekről (18 darab lelőhely), 2012
Megjegyzés:	Csávoly belterületétől Ny-ra, az ún. Józsefháza-dűlőben ÉNy-DK irányú, feltehetően római kori út maradványai találhatóak, több azonosított szakasz – egy nyomvonallalhoz tartozó szakaszok, köztük régészeti érdekű terület
Csávoly 12. lelőhely Csávoly – Jánoshalmi út Észak	
Központi azonosító:	83557
Jelleg:	szarmata telepnyom Csávoly belterületétől É-ra, az ún. Jánoshalmi úttól É-ra szarmata telepnyomai találhatóak.
Körülmény:	terepbejárás – Sultis László 2012
Irodalom, forrás:	https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/26349
Megjegyzés:	

Csávoly 13. lelőhely Csávoly – Jánoshalmi út <u>Dél</u>	
Központi azonosító:	83559
Jelleg:	Árpád-kori telepnyom
Körülmény:	Csávoly belterületétől É-ra, a Kígyós-patak Ny-i partján, az ún. Jánoshalmi úttól D-re Árpád-kori telep nyomai találhatóak. terepbejárás – Sultis László 2012
Irodalom, forrás:	https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/26353
Megjegyzés:	
Csávoly 14. lelőhely Csávoly – Straub-dűlő	
Központi azonosító:	85599
Jelleg:	telep, őskor
Körülmény:	próbafejtés - Sz. Wilhelm Gábor 2013
Irodalom, forrás:	https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/2575
Megjegyzés:	névváltozatok: RÉ 2., ERD 11.
Csávoly 15. lelőhely Csávoly – Rémi-dűlő	
Központi azonosító:	87245
Jelleg:	szórvány - bronzkor
Körülmény:	véletlen leletelőkerülés - egy bronzkori bronz tű
Irodalom, forrás:	https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/45738
Megjegyzés:	

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI MUNKARÉSZA
2. MELLÉKLET
RÉGÉSZETI LELŐHELYEK CSÁVOLY BEL- ÉS KÜLTERÜLETÉN
TÉRKÉPDOKUMENTÁCIÓ

Ismert régészeti lelőhelyek Csávoly közigazgatási területén és régészeti érdekű területek az 1987. évi terepbejárás nyomán- EOV térképlapon;

1:40000 léptékű nagyításban

Ismert régészeti lelőhelyek Csávolgy közigazgatási területén és régészeti érdekű területek az 1987. évi terepbejárás nyomán- EOV térképlapon;

Ismert régészeti lelőhelyek Csávolly közigazgatási területén és régészeti érdekű területek az 1987. évi terepbejárás nyomán-2009. évi orthofotón

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

3. MELLÉKLET

RÉGÉSZETI LELŐHELYEK CSÁVOLY BEL- ÉS KÜLTERÜLETÉN

KÉP- ÉS FOTÓDOKUMENTÁCIÓ

Csávolyi csatorna-ág Bara-tó keleti partja a belterületen

Tervezett szennyvíztisztító telep a csávolyi keleti határszélen

... és a Csávoly 10 – 55-ös út , dél lelőhelyről fotózva a tervezett telep és szikkasztó helye

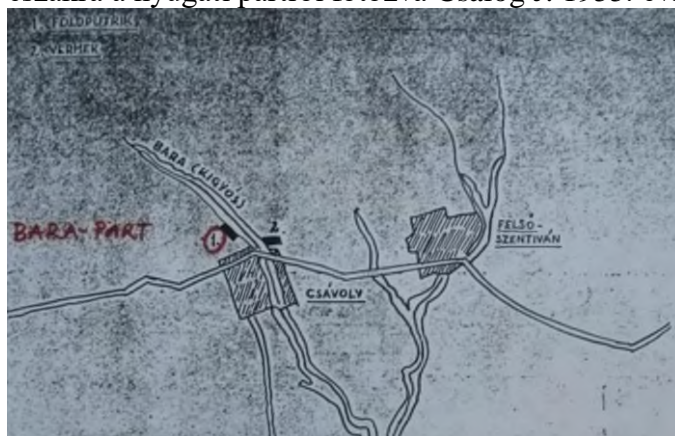
Emberi csontok töredékei és szarmata? kerámia Csávoly 10 - 55. sz. út, dél lelőhelyről

Keleti oldalon Csávoly 1 - Téglagyár, nyugatin: Bara-part szarmata és középkori lelőhely a belterületől északra a nyugati partról fotózva Csalog J. 1955. évi jelentésében

Csávoly 12 - Jánoshalmi út Észak szarmata lelőhely látképe a Betyár út nyugati oldaláról fotózva

Csávoly 13 - Jánoshalmi út Dél Árpád-kori lelőhely környezete fölé magasodó látképe a Betyár útról fotózva

Csávolyi Vodica kápolnája, a csodatevő víz tiszteletére 18. század első feléből vannak adataink, de nem kizárt, hogy a hagyomány korábbi eredetű

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

4. MELLÉKLET

RÉGÉSZETI ÉRDEKŰ TERÜLETEK CSÁVOLY BEL- ÉS KÜLTERÜLETÉN - ARCHÍV TÉRKÉPEK

1. Ismert régészeti lelőhelyek és régészeti érdekű területek Csávolly közigazgatási területén az I. katonai felmérés térképlapján

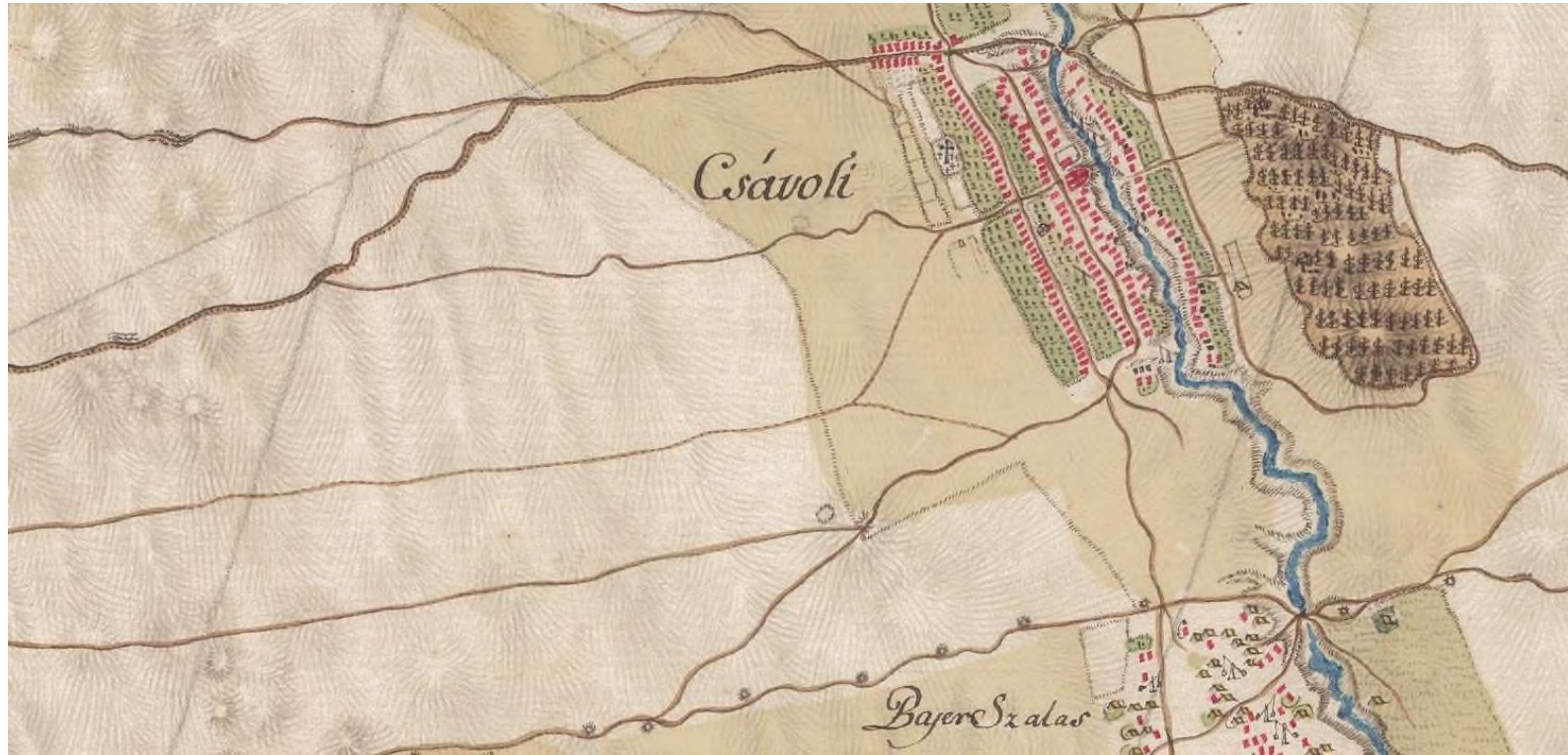

Römer Schanz felirat Csávolytól nyugatra az I. katonai felmérés térképlapján

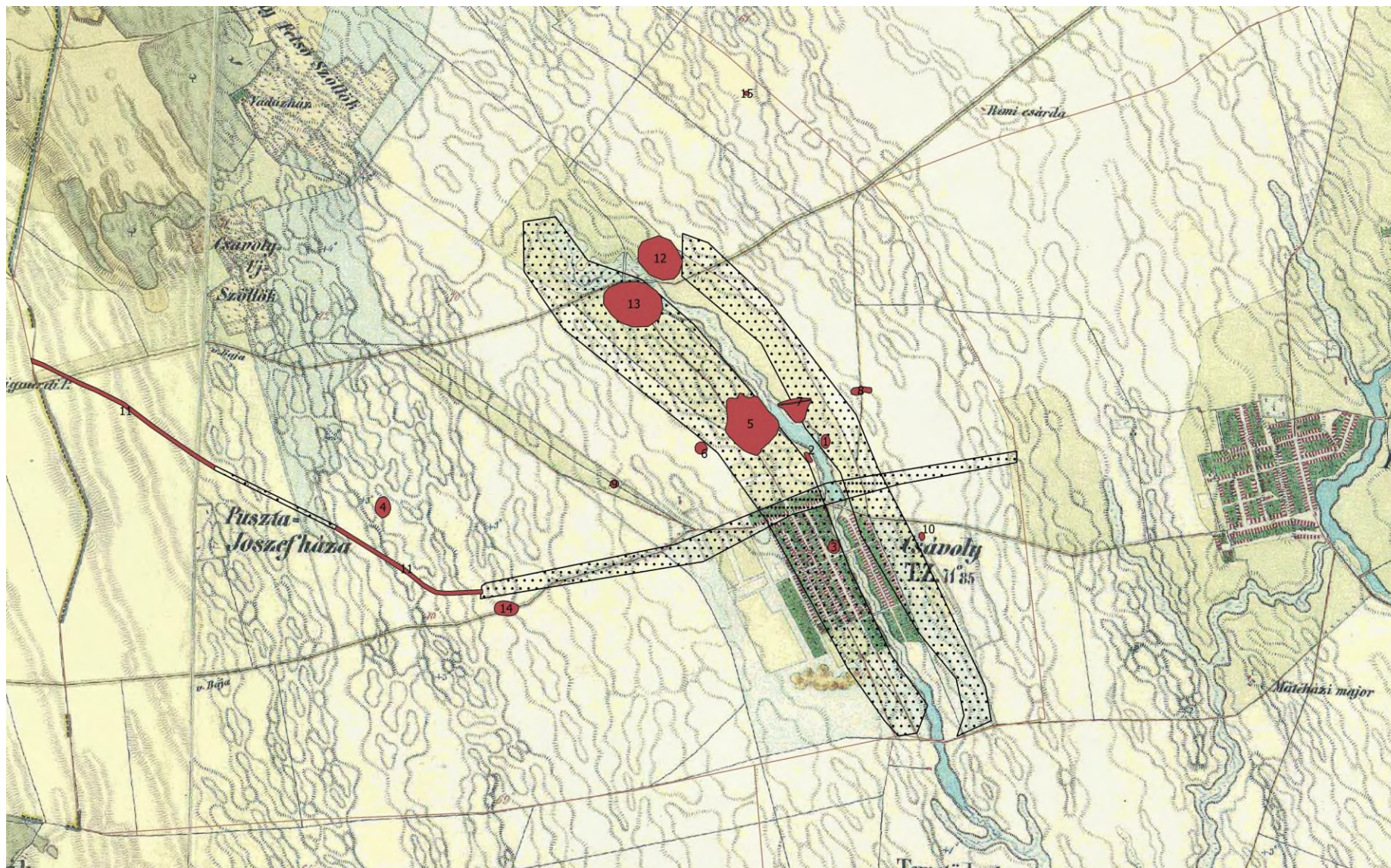
Csávoly belterületétől északra a Kígyós/Bara mentén lévő szállások „Csavoler szalas felirat” ábrázolása az I. katonai felmérés térképlapján

A vízparti magasparton kialakult újkori település, mely temploma és temetője kijelöli a település belső tengelyét. A mai 55-ös út nyomvonala a híddal szintén már a 18. századtól adatolható.

A felmérésen jól látszanak a település déli határát jelző határhányások és a szomszédos ma felsőszentiváni határban kialakult szállások

Ismert régészeti lelőhelyek és régészeti érdekű területek Csávolgy közigazgatási területén a II. katonai felmérés térképlapján

Vodica ábrázolása a ma is meglévő két stációval a kápolnaépület mögött 187/8-ban forrás: Csavoly adóközségnek felvételi előrajza Magyar Nemzeti Levéltár Országos LevéltáraS_79_-_No._6/5

Útmenti kereszt, szélmalom és gémeskút jelölése a fenti 1878. évi térképen

Agyadomb/halom a temetőtől délre a fenti 1878. évi térképen

Vodica jelölése egy 1878. évi kataszteri térképen Mariahilf néven. A szomszédos /ma Csavoly közigazgatási határába eső Józsefháza puszta neve átjavítva Akácpusztára. forrás: hungaricana.hu - Csavoly község Magyarország Bács-Bodrogh megyében. 1878 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára S_78_-_003._téka_-_Csavoly_-_1-24.

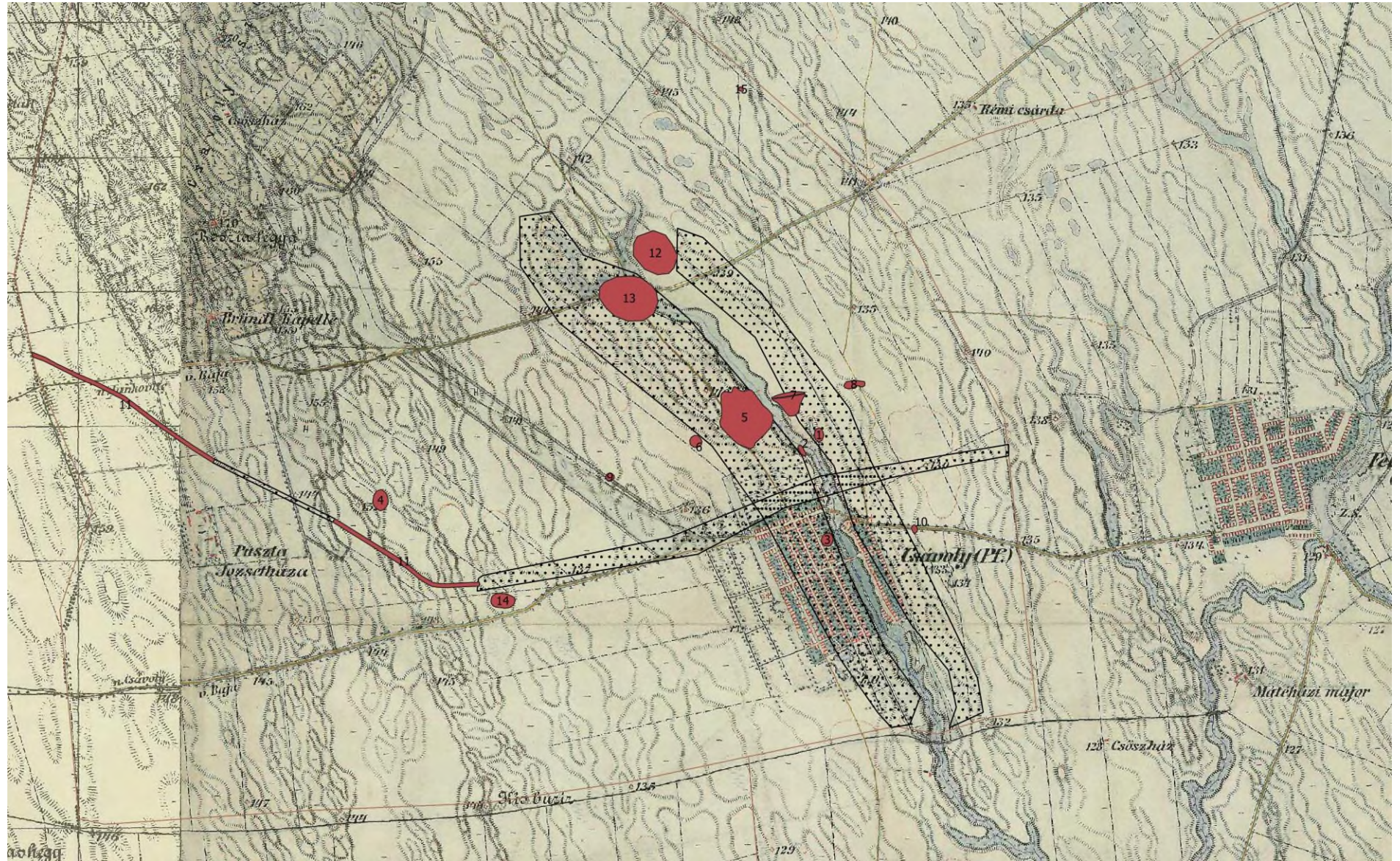
Ugyanezen térképen Kígyós patak forrásvidékének jelölése Csávolly határában /ma Csávolyi-ág csatorna/

...és határhányások Csávolly, Rém és Szentiván határán /a határ több pontján jelöl határhányásokat az 1898. évi községi térkép: Tolna Megyei Levéltár

TMOL XV 3 U. 27

Ismert régészeti lelőhelyek és régészeti érdekű területek Csávolgy közigazgatási területén a III. katonai felmérés térképlapján

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

5. MELLÉKLET

ISMERT RÉGÉSZETI LELŐHELYEK CSÁVOLY BEL- ÉS KÜLTERÜLETÉN

Sorszám-Tanulmány	Központi azonosító	név	jelenség	helyrajzi szám
1	27441	Csávoly-Téglagyár	szarmata településnyom Árpád-kori településnyom	054/21, 054/9, 054/6, 054/7
2	27442	Csávoly-Bara - part	szarmata településnyom Árpád-kori településnyom	909/24, 909/2, 922, 1151
3	27443	Csávoly-Iskolakert	újkori településnyom	439, 442, 441, 459
4	27444	Csávoly-Pánesz-dűlő	szórvány – bronzkor, urnasíros kultúra	0276/127
5	69471	Csávoly-HT 44., 46. lh.	telep – halomsíros kultúra temető - szarmata telep – Árpád-kor telepnyom - újkor	0255/29, 054/39, 0255/2, 0255/27, 054/37, 0255/23, 0255/22, 0261/5, 0259/2, 0255/35, 0255/36, 0255/28, 0255/26, 0255/25, 0255/24, 0255/34, 0255/33, 0255/32, 0255/30, 0255/31
6	69475	Csávoly-Straub-dűlő, Tsz- majortól É-ra	telepnyom – őskor, telepnyom - középkor? - újkor	0261/9, 0261/11, 0261/10, 0261/8
7	72673	Csávoly-Halastótól K-re I.	bronzkori településnyom avar településnyom 19. századi tanya	054/23, 054/35, 054/22, 054/38
8	73245	Csávoly-HT 141, Szentiványi-felső-dűlő	telepnyom, késő bronzkor – halomsíros kultúra telepnyom avar telepnyom Árpád-kor	055/15
9	73247	Csávoly-HT 142, Straub- dűlő	ismeretlen korú településnyom szórvány – avar kor	0265/27, 0265/19, 0265/14, 0265/15, 0265/28
10	75653	Csávoly-55. sz. út, Dél	ismeretlen korú csontvázas temető	034/7, 034/37
11	82563, 82565	Csávoly-Józsefháza, Római út I-II.	római kori út	0276/110, 0302/1, 0301,

				0325/17, 0286/1, 0276/85, 0276/82, 0276/83, 0276/84, 0276/81, 0276/23, 0276/127
12	83557	Csávoly-Jánoshalmi út Észak	szarmata telepnyom	061, 054/33, 085/7, 085/19, 085/17, 085/16, 085/18, 085/15, 085/14, 085/13, 085/12
13	83559	Csávoly-Jánoshalmi út Dél	Árpád-kori telepnyom	0255/48, 0255/50, 054/42, 0255/51
14	85599	Csávoly-Straub-dűlő	telep - őskor	0274/2, 0271/27, 0271/48, 0276/29, 0276/30, 0271/25, 0271/26
15	87245	Csávoly-Rémi-dűlő	szórvány - bronzkor	072/16